

Ко-финансирано од
Европска Унија

ВОДИЧ:

МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ ВО РАБОТАТА СО МЛАДИ

Ко-финансирано од Европска Унија

Финансирано од Европската унија. Изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот или авторите и не мора нужно да ги одразуваат ставовите и мислењата на Европската унија или Фондацијата за развој на образовниот систем. Европската унија и Фондацијата за развој на образовниот систем не сносат одговорност за нив.

Сите резултати создадени во рамките на проектот „Building social links“ се достапни под отворена лиценца (CC BY-SA 4.0 DEED).

Тие можат да се користат бесплатно и без ограничувања. Копирањето или обработката на овие материјали, целосно или делумно, без согласност од авторот е забрането. При користење на резултатите, задолжително е да се наведе изворот на финансирање и авторите.

СОДРЖИНА

Вовед	3
Поглавје 1: Што претставува меѓукултурна подготвеност?	6
1.1 Дефиниција и значење на поимот	6
1.2 Меѓукултурни компетенции – теоретски основи.....	9
Поглавје 2: Метод на меѓукултурна подготвеност.....	12
2.1 Опис на методот.....	12
2.2 Четирите столба на методот	13
2.3 Важноста на методот во дваесет и првиот век.....	17
Поглавје 3: Практични алатки и примери за едукатори.....	18
3.1 Клучни елементи на меѓукултурна подготвеност	18
3.2 Вежби за интеграција и наставни планови.....	23
3.3 Мултикултурна едукација во наставната програма.....	33
Поглавје 4: Методи на младинска работа во Ирска.....	39
4.1 Вовед во ирскиот контекст.....	39
4.2 Трите главни методи на Autpost Academy.....	40
4.3 Методот на меѓукултурна подготвеност како ирски придонес.....	43
4.4 Заклучоци и значење за Европа.....	45
Поглавје 5: Работа со млади со мигрантско и бегалско искуство.....	47
5.1 Кои се младите мигранти и бегалци?	47
5.2 Едукативна и психосоцијална поддршка – потреби и добри практики.....	48
5.3 Препораки и замки – како да не наштетиме и како да дадеме поддршка?.....	55
5.4 Меѓукултурна подготвеност како секојдневна практика.....	57
Поглавје 6: Стратегии за професионален развој на едукатори и подготовка за работилници со млади, вклучително и алатки за меѓукултурна подготвеност.....	58
6.1 Важноста на саморефлексијата во работата на едукаторот	58
• • • 6.2 Креирање инклузивна образовна средина.....	60
• • • 6.3 Подготовка за работилници со млади со мигрантско искуство	61
• • • 6.4 Алатки за дијагностицирање на културни компетенции.....	64
• • •	
• • • Крајни заклучоци и препораки.....	67
• • • Библиографија и прилози.....	71
• • •	

ВОВЕД

Современиот свет се менува динамично, а општествата стануваат сè поразновидни кога станува збор за културите. Овој феномен произлегува како од зголемената мобилност на луѓето, миграцијата и бегалците, така и од процесите на глобализација кои влијаат врз сите области на општествениот живот. Разноликоста, иако претставува огромен потенцијал, истовремено носи и нови предизвици за образовните институции, работодавачите и локалните заедници – особено во поглед на интеграцијата, ефикасната комуникација и градењето заедништво.

Посебна улога во овој контекст имаат едукаторите и наставниците кои секојдневно работат со млади луѓе од различни етнички, јазични и културни средини. Тие не се одговорни само за пренесување знаење, туку и за создавање отворена и безбедна средина во која секој ученик – без разлика на неговото потекло – може да се развива, да биде разбран и ценет. Тоа подразбира потреба од прилагодување на наставните методи, рушење на стереотипите и развивање на компетенции кои овозможуваат дејствување на свесен и инклузивен начин.

Во овој контекст, концептот на меѓукултурна подготвеност станува од клучно значење – сфатен како способност и подготвеност за воспоставување односи, соработка и учење од луѓе кои претставуваат различни култури. Тоа е став што комбинира отвореност, флексибилност и рефлексивност, како и способност да се гледа на различноста како на ресурс, а не како на пречка.

Цел на водичот

Водичот за меѓукултурна подготвеност за едукатори на млади е изработен како практична алатка што има за цел да го поддржи развојот на културните компетенции кај наставниците, едукаторите и советниците за образование и кариера. Неговата цел е да ги опреми едукаторите со знаење, инспирација и конкретни стратегии кои ќе им овозможат ефикасно делување во културно разновидни образовни средини.

Водичот се осврнува на реалните предизвици со кои се соочуваат наставниците што работат со млади од различни средини, вклучувајќи и ученици со мигрантско или бегалско искуство. Тој содржи проверени пристапи, добри практики, алатки за дијагностика и самоевалуација, како и примери за нивна примена во секојдневната образовна работа.

Покрај дидактичките аспекти, публикацијата го зема предвид и поширокиот контекст на улогата на образовните институции во поддршката на интеграцијата – преку системски активности, програми за поддршка и соработка со локалната заедница.

Водичот може да се користи и во контекст на неформалното образование – од страна на младински организации, волонтерски клубови, заеднички центри, неформални групи или центри за поддршка на мигранти. Благодарение на флексибилноста на предложените методи, тој може да понуди практична поддршка како за искусни обучувачи, така и за нови едукатори кои работат во различни средини.

Структура на водичот

Водичот е осмислен така што чекор по чекор го воведува читателот во комплексноста на темата за меѓукултурната подготвеност. Во воведот се прикажува општествениот и образовниот контекст и се оправдува потребата од развивање меѓукултурни компетенции во работата со млади. Следните поглавја комбинираат теоретски перспективи со практични решенија, прикажуваат алатки, примери за активности и инспиративни студии на случај. Публикацијата користи и визуелни елементи и модели на компетенции кои го олеснуваат разбирањето на меѓусебната поврзаност меѓу вештините, ставовите и знаењето. Водичот завршува со резиме што содржи препораки за индивидуална работа и предлози за дејствување на ниво на институции, наставни тимови и средини кои ги поддржуваат младите.

ПОГЛАВЈЕ 1:

ШТО Е МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТОВЕНОСТ?

1.1 Дефиниција и значење на поимот

Меѓукултурната подготвеност претставува способност и подготвеност за поврзување, соработка и учење од луѓе од различни култури. Таа опфаќа и ставови (отвореност, љубопитност, емпатија) и вештини (комуникација, прилагодување, анализа на сопствените предрасуди). Современите општества – вклучувајќи ги и училиштата – стануваат сè поразновидни во поглед на културите, што бара од едукаторите и институциите да применуваат свесен, рефлексивен и инклузивен пристап заснован на вредности.

Во сè глобализиран свет, младите треба да бидат подготвени да работат, живеат и учат во мултикултурна средина. Меѓукултурната подготвеност не претставува само способност за функционирање во разновидна средина, туку и клучна компетенција за градење мостови на разбирање, намалување на тензии и спречување на социјално исклучување. Тоа е способност да се отвориш кон други перспективи без да го изгубиш сопствениот идентитет.

Во образовната практика, меѓукултурната подготвеност значи:

- создавање простор за дијалог и соработка помеѓу ученици од различни средини,
- внимателност кон потребите на ученици со мигрантско искуство,
- развивање на меки вештини како што се толеранција, комуникација и заедничка одговорност.

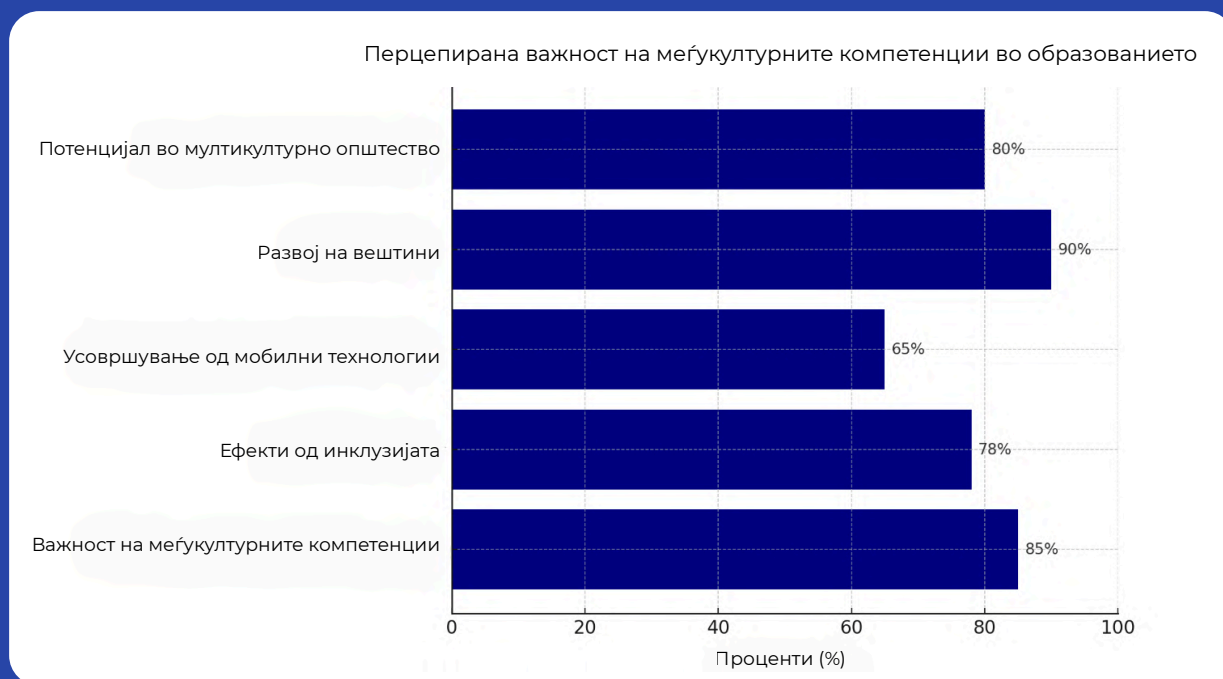
Оваа способност може да се развива преку соодветно осмислени образовни активности, засновани на рефлексивност и искуство. Во овој процес, едукаторите стануваат водичи во светот на различноста, а не само пренесувачи на знаење.

Едукаторите играат важна улога во развивањето на меѓукултурната подготвеност кај младите преку создавање на средина за учење што поттикнува меѓукултурен дијалог, го признава различното и охрабрува активно учество. Како што истакнуваат авторите на истражувањето за социјална правда во образованието, училиштата не треба да ги пресликуваат економските и културните нееднакости, туку да дејствуваат спротивно – да ги надминуваат. Затоа е од особена важност принципите на меѓукултурната подготвеност да се вградат во наставните програми и образовната рамка, бидејќи тоа придонесува за градење инклузивна клима во училищата.

Меѓукултурните компетенции стануваат неразделен дел од современиот образовен пејзаж. Како што училищата стануваат сè поразновидни, расте потребата од вештини кои овозможуваат ефикасно функционирање во такви средини. Овие компетенции не опфаќаат само знаење за различни култури, туку и способност за ефикасна комуникација и соработка преку културни граници, притоа зачувувајќи го сопствениот идентитет.

Едукатори кои поседуваат меѓукултурни компетенции се способни да создадат средини кои не само што ја препознаваат различноста, туку и ја слават. Таквата атмосфера поттикнува развој на социјални вештини, емпатија и прилагодливост кај учениците.

Според истражувањата (Kukulaska-Hulme и др.), интеграцијата на мобилните технологии во наставниот процес во културно чувствителен контекст може дополнително да го зајакне ангажманот на учениците и нивната свесност за различните култури.

Сл. 1. Перцепирана важност на меѓукултурните компетенции во образованието – сопствено истражување базирано на проценки и анализа на литература (пр. Kukulaska-Hulme, 2010; Zembylas, 2015).

Столбестиот графикон ја илустрира перцепираната важност на меѓукултурните компетенции во образованието. Тој го прикажува процентот на едукатори кои ги истакнуваат различните аспекти: важноста на меѓукултурните компетенции (85%), влијанието врз промовирање на интеграцијата (78%), подобрувањата постигнати преку мобилни технологии (65%), основните вештини што се развиваат кај учениците (90%) и потенцијалот на учениците во мултикултурно општество (80%). Овој визуелен приказ овозможува компаративна анализа на овие клучни димензии.

1.2 Меѓукултурни компетенции – теоретски основи

Меѓукултурните компетенции претставуваат сложен збир на знаења, вештини и ставови кои овозможуваат ефективно и соодветно функционирање во културно разновидни средини. Во стручната литература се идентификувани неколку признати теоретски модели кои обезбедуваат рамка за анализа и развој на меѓукултурните компетенции во образовната практика:

Моделот на интеркултурна комуникативна компетенција (ИСС) на Бајрам – создаден од Мајкл Бајрам, дефинира пет компоненти на компетенцијата: знаење (*savoir*), ставови (*savoir être*), способност за интерпретација и релативизација (*savoir comprendre*), способност за интеракција (*savoir s'engager*) и критичка свесност (*savoir apprendre/apprendre à être*). Овој модел ја препознава комуникацијата како клучна област за развој и го истакнува рефлексивниот пристап кон културните разлики (Byram, M. (1997) *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters*).

Моделот за развој на интеркултурна сензитивност на Бенет (DMIS), развиен од Милтон Бенет, го прикажува развојот на меѓукултурната компетентност како континуум што се движи од етноцентризам кон етнорелативизам. Овој модел ги опфаќа следниве фази: негирање, одбрана, минимизирање, прифаќање, прилагодување и интеграција. Моделот укажува на можноста за развој преку искуство и рефлексивност на сопствените реакции кон различноста (Bennett, M. J. (1993). *Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity*. Во: R. M. Paige (ур.), *Education for the Intercultural Experience*).

Процесниот модел за интеркултурна компетентност на Дирдорф – создаден од Дара Дирдорф и одобрен од УНЕСКО – го истакнува значењето на ставовите на отвореност, почит и љубопитност како основни елементи што водат кон внатрешна (прилагодливост, емпатија) и надворешна (ефикасна комуникација) меѓукултурна ефективност. Овој модел ја нагласува процесната и циклична природа на развојот на меѓукултурната компетентност (Deardorff, D. K. (2006). The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. Journal of Studies in International Education).

Холистичкиот модел за меѓукултурна компетентност (Holmes, P. & O'Neill) – ги интегрира социјалните, емоционалните и когнитивните елементи. Овој модел го нагласува влијанието на контекстот и меѓучовечките односи, признавајќи ги емоциите како составен дел од меѓукултурната компетентност (Holmes, P. & O'Neill, G. (2012). Developing Intercultural Competence: Internationalising the Curriculum Through the Syllabus).

Примената на овие модели во образовната пракса им овозможува на наставниците и едукаторите не само да ги дијагностицираат, туку и да ги развиваат клучните вештини потребни за работа во различни средини. На пример, анализата на нивото на емпатија, вештините за меѓукултурно преговарање или самосвеста може да стане основа за планирање стратегии за развој и кај наставниците и кај учениците.

Во училишниот контекст, меѓукултурните компетенции можат да се развиваат преку:

- насочени наставни активности (на пр. меѓукултурни проекти, глобално образование),
- користење на студии на случај и игри на улоги,
- поттикнување на критичко размислување и самодоверба,
- поддршка на дијалогот и соработката во разнолики ученички тимови.

Развојот на меѓукултурните компетенции треба да се третира како долгорочен процес, кој е системски поддржан од страна на образовните институции, образовните политики и обуката на наставниот кадар. Ова не само што ја олеснува интеграцијата на учениците со мигрантско искуство, туку исто така придонесува за градење поправедно и поподдржувачко општество.

ПОГЛАВЈЕ 2:

МЕТОД НА МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ

2.1 Опис на методот

Методот на меѓукултурна подготвеност претставува модерен и интегриран образовен и советодавен пристап кој има за цел да ги поддржи младите во развивањето на компетенции потребни за функционирање во културно разновидно општество. Клучното појдовно начело на овој метод е препознавањето на различноста како ресурс и потребата од прилагодување на советодавните и едукативните активности според потребите на младите – без оглед на нивната етничка, јазична или социо-економска припадност.

За разлика од традиционалните пристапи, кои често се фокусираат само на пренос на знаење, методот на меѓукултурна подготвеност претпоставува холистички пристап кон развојот на индивидуата. Тој ја зема предвид не само когнитивната, туку и емоционалната и социјалната димензија, промовирајќи ставови на емпатија, отвореност и флексибилност. Овој метод се користи и во формалното образование (училишта, психолошко-педагошки советувалишта), како и во неформалното образование (младински организации, интеграциски програми, кариерни центри).

2.2 Четирите столба на методот

1

Разбирање на сопствените ресурси и идентитет

Почетната точка за развој на меѓукултурната подготвеност е длабоката рефлексija за себе. Овој столб се фокусира на поддршка на младите во препознавање на сопствените ресурси – како материјални, така и нематеријални (на пр. јазикот што го зборуваат, искуството со миграција, познавањето на различни култури, вредностите стекнати дома). Клучно е и разбирањето на сопствениот културен и општествен идентитет, како и улогата што тој ја игра во секојдневното функционирање.

Идентитетот на младата личност е динамичен процес, обликуван преку социјалните интеракции, образованието, семејната средина и медиумите. Сфаќањето кој сум јас, од каде доаѓам и кои се моите вредности претставува темел за градење на самодоверба и подготвеност за контакт со „другиот“. Во овој контекст, особено е важно да се работи и на стереотипите што младите можат да ги имаат – како кон себе, така и кон другите – кои често произлегуваат од нивната национална, верска или социјална припадност.

2

Учење за мултикултурни средини

Вториот столб на методот подразбира градење на свесно разбирање за реалноста на животот во културно разнолики општества. Овие знаења се однесуваат на социјалните, правните, образовните и економските аспекти.

Клучен елемент е разбирањето што претставува мултикултурализмот, кои се неговите модели (на пр. асимилација, интеграција, сепарација) и кои предизвици и придобивки се поврзани со него.

Едукацијата во оваа област треба да опфати информации за:

- човековите права
- принципите на еднакво постапување, јазичната, верската и моралната разновидност,
- историјата на миграции и причините за присилни заминувања,
- функционирањето на образовните системи и пазарот на труд во различни културни контексти.

Овие знаења не служат само за градење на компетенции, туку и за намалување на стравот од непознатото и спротивставување на дезинформациите и предрасудите.

3

Рушење на културните бариери и стереотипи

Третиот столб на методот се фокусира на идентификување, анализирање и деконструирање на стереотипите и културните предрасуди. Целта е да се разбере како се формираат стереотипите, кои психолошки и општествени механизми стојат зад нив и како тие влијаат врз меѓучовечките односи и општествената интеграција.

Стереотипите можат да бидат и негативни, но и наизглед позитивни поедноставувања. Нивна заедничка карактеристика е генерализирањето и занемарувањето на индивидуалните особини на другата личност.

Во рамките на овој столб, младите учат како да ги препознаат своите сопствени предрасуди, да развијат емпатија и да се потрудат да ја разберат другата личност од нејзина перспектива.

Еден од елементите на работата во оваа област е и учењето како да се реагира на дискриминација, говор на омраза или микроагресии – како во улога на сведок, така и како лице кое е директно засегнато.

4

Планирање на личен развој во мултикултурна средина

Последниот столб на методот се фокусира на поддршка на младите во активно креирање на сопствениот образовен и професионален развоен пат, земајќи ги предвид своите интеркултурни компетенции. Младите се охрабруваат да ја препознаат својата различност како ресурс – на пр. јазични вештини, флексибилност, искуство со живот во различни културни системи – кој може да се искористи и на пазарот на труд и во општественото опкружување.

Овој развој вклучува:

- идентификација на образовни и професионални цели,
- анализа на достапните можности (на пр. меѓународни програми, волонтерство, обуки),

- учење како да се прилагодуваат на променливи услови и како да се управува со стресот и неизвесноста,
- градење на социјални и професионални мрежи за поддршка.

Младите добиваат не само поголемо чувство на лична моќ и влијание, туку и мотивација за дејствување во еден разнолик свет, во кој соработката, креативноста и флексибилноста стануваат клучни вредности.

2.3 Значењето на методот во 21 век

Способноста за соработка во мултикултурни средини станува една од клучните компетенции на 21-от век – не само во образованието, туку и на пазарот на труд, во општествениот живот и во граѓанскиот ангажман.

Методот за меѓукултурна подготвеност им овозможува на младите подобро да се разберат себеси и другите, ги отвора кон различноста и ги поддржува во процесот на градење кохезивни и отпорни општества.

Тој исто така ја зајакнува улогата на училиштето како место не само за пренос на знаење, туку и за обликување на општествени вредности и ставови. Во овој контекст, овој метод не претставува додаток на образованието, туку негов интегрален дел што одговара на најважните предизвици на современиот свет.

ПОГЛАВЈЕ 3:

ПРАКТИЧНИ АЛАТКИ И ПРИМЕРИ ЗА ЕДУКАТОРИ

Меѓукултурната подготвеност се развива преку свесни и планирани образовни активности што поттикнуваат ставови на отвореност, почит и соработка. Ова поглавје содржи практични примери, вежби и алатки што едукаторите можат да ги користат во својата секојдневна работа. Поголавјето ја комбинира дискусијата за клучните елементи на интеркултурната подготвеност со конкретни методолошки насоки за нивна практична примена.

3.1 Клучни елементи на меѓукултурната подготвеност и нивна примена во образовната работа

Развојот на меѓукултурната подготвеност вклучува низа вештини и ставови кои се неопходни за успешно функционирање во различни опкружувања. Клучните елементи вклучуваат: културна свесност, отвореност, емпатија, прилагодливост и комуникативност. Секој од овие елементи може да се развива преку насочени образовни активности.

Отвореност на умот

- • • **Опис:** Отвореност на умот претставува подготвеност да се прифатат различни перспективи и да се размислува критички за сопствените уверувања.
- • • **Значење:** Отвореноста на умот помага во рушење на бариерите и предрасудите и создава основа за дијалог, меѓусебно разбирање и соработка меѓу луѓе од различни култури и средини.

Примери за активности на едукаторот:

- Дискусии за стереотипи и нивното влијание врз перцепцијата на другите,
- Анализа на студии на случај од различни култури,
- Работа со филмови и книги од различни културни кругови – поттикнување дебата, споредба на вредности и рефлексива.

Предложена активност: Анализа на сценарио со судир на различни култури – учениците размислуваат како би реагирале од различни перспективи.

Извор: Џонсон, Л. (2021). Отвореност во меѓукултурната комуникација. Меѓународен журнал за меѓукултурни односи.

ЕМПАТИЈА

Опис: Способноста да се разберат емоциите и искуствата на другите, особено на луѓе со различно потекло.

Значење: Овозможува полесна комуникација, го намалува конфликтот и придонесува за градење на односи.

Примери за активности на едукаторот:

- Игра на улоги (role-playing),
- Разговори за лични искуства поврзани со миграција,
- Водење дневници за емоционална рефлексива.

Предлог за вежба:

„Влезе во туѓа улога“ – учениците извлекуваат карти со опис на лик од друга земја и опишуваат како изгледа нивниот ден од таа перспектива.

Извор: Вилијамс, Р. (2023). Емпатија во мултикултурна средина. Журнал за меѓуперсонални односи.

Прилагодливост

Опис: Способност флексибилно да се реагира на промени во социјалната и културната средина.

Значење: Овозможува полесна интеграција, гради отпорност и ја поддржува едукативната динамика.

Примери за активности на едукаторот:

- Флексибилно оценување на ученици со мигрантско искуство,
- Промена на методите на работа според потребите на групата,
- Сценарија „Што би направил/а ако...“ поврзани со адаптација во нова средина.

Предложена активност:

„План Б“ – учениците осмислуваат алтернативни решенија за типични училишни ситуации од перспектива на нов ученик од друга култура.

Извор: Гарсија, Т. (2023). *Моќта на прилагодливоста во меѓукултурната интеракција*. Глобален преглед на образованието.

Комуникативност

Опис: Способност за јасна и емпатична вербална и невербална комуникација во меѓукултурен контекст.

Значење: Гради односи, поттикнува недоразбирања и поттикнува инклузија.

Примери за активности на едукаторите:

- Предавање за различни форми на поздравување и комуникација,
- Работа со невербална комуникација,
- Поддршка на визуелната комуникација на учениците и нивните домашни јазици.

Предложена активност: „Значењето на гестовите“ – учениците ги споредуваат значењата на гестовите во различни култури и создаваат мини културен водич.

Извор: Браун, А. (2022). *Подобрување на комуникациските вештини на глобалните граѓани*. Журнал за образование и обука.

Едукаторите треба да развиваат рефлексивни практики и да создаваат соработувачки ситуации за учење кои им овозможуваат на учениците да ги искушат и анализираат културните разлики.

Клучни елементи на меѓукултурна подготвеност

Состојка	Опис	Значење	Извор
Културна свесност	Разбирање и ценење на културните разлики	Ова е од суштинско значење за препознавање на различноста и поттикнување на инклузија.	Извор: Смит, Џ. (2022). Улогата на културната свесност во образованието. Журнал за образовна психологија.
Широкогледост	Спремност да се разгледаат и прифатат различни перспективи.	Тоа поттикнува соработка и ги намалува предрасудите.	Извор: Џонсон, Л. (2021). Отвореност во меѓукултурната комуникација. Меѓународен журнал за меѓукултурни односи.
Емпатија	Способност да се разберат и споделат чувствата на другите.	Тоа овозможува подобра комуникација и соработка меѓу различни групи.	Извор: Вилијамс, Р. (2023). Емпатија во меѓукултурна средина. Журнал за меѓуперсонални односи.
Прилагодување	Способност да се прилагоди однесувањето и начинот на размислување како одговор на нови културни контексти.	Тоа овозможува ефективни интеракции во различни средини.	Извор: Гарсија, Т. (2023). Мокта на прилагодливоста во меѓукултурната интеракција. Глобален преглед на образованието.
Комуникативност	Вешто користење на вербална и невербална комуникација во различни култури.	Од суштинско значење за ефективен дијалог и градење односи.	Извор: Браун, А. (2022). Подобрување на комуникациските вештини на граѓаните. Журнал за образование и обука.

Во резиме, клучните елементи на меѓукултурната подготвеност претставуваат сет на компетенции што можат да се развиваат преку активности засновани на соработка, рефлексивност и искуство. Улогата на едукаторот не е само да пренесува знаење, туку и да биде пример за ставови на отвореност, почит и дијалог во секојдневната работа со младите.

Во следниот дел ќе бидат претставени примери на интеграциски вежби и едукативни активности поставени во контекст на мултикултурализмот.

3.2 Сценарија за вежби и едукативни активности

Културна свесност

Активност 1

"Нашите корени – Заедничка мапа на светот"

Цел: Да се подигне свесноста кај учениците за културната разновидност во училиницата, да се изгради личен идентитет и да се поттикне интеграцијата на групата.

Процес:

1. Наставникот закачува голема мапа на светот или користи дигитална мапа на мултимедијална табла.
2. Учениците ги обележуваат земјите на потекло на своето семејство или културите со кои се идентификуваат.
3. Секој учесник подготвува краток опис на избран обичај, јазик, традиционално јадење или вредности од тој регион.
4. Целото одделение заеднички создава „книга на различноста“ со презентациите на учениците.

Помошни прашања:

- Што имаат заедничко овие места?
- Дали има сличности меѓу нашите приказни?
- Кои вредности ги споделуваме, и покрај нашите разлики?

Совети за едукаторот:

- Поддржете ги изјавите на учениците и охрабрувајте поставување прашања. Погрижете се дека секоја култура е третирана со почит и внимание. Може да организирате кулинарски или музички ден инспириран од приказните на учениците, каде ќе се претстават традиционални јадења, инструменти или песни.

Активност 2

"Секојдневна култура"

Цел: Да се подигне свесноста дека културата не се состои само од празници и традиции, туку и од секојдневни однесувања, норми и вредности.

Процес:

1. Учениците работат во парови. Секој од нив раскажува како изгледа неговиот типичен ден – оброци, начини на покажување почит, семејни односи, слободно време.
2. Потоа ги споредуваат своите искуства, барајќи сличности и разлики.
3. Заедно запишуваат една нова работа што ја научиле за својот партнер.

Прашања:

- Што те изненади?
- Што беше слично, и покрај културните разлики?
- Кои вредности ги забележуваш во твоите секојдневни навики?

Совети за едукаторот:

Помогнете им на учениците да разберат дека различноста не секогаш значи „егзотика“ – таа често се крие во едноставните, секојдневни работи. Охрабрувајте отвореност и поставување прашања без осудување. Поттикнувајте атмосфера на меѓусебна почит и љубопитност.

Отвореност на умот

Вежба 1

"Различна гледна точка"

Цел: Да се развие способноста за гледање на ситуацијата од различни перспективи и разбирање на постоењето на повеќе гледни точки.

Процес:

1. Наставникот претставува кратка приказна за конфликтна ситуација (на пр. ученичка од друга култура не сака да учествува во спортски активности поради нејзината облека).
2. Учениците се делат во групи, и секоја група добива различна улога: наставник, ученик, родител, врсник.
3. Групите ја анализираат ситуацијата од перспективата на својот лик и ја презентираат својата позиција пред останатите.

Прашања:

- Што чувствува и размислува вашиот лик?
- Како може да се најде решение што ги зема предвид различните потреби?

Совети:

- Создадете смирена и безбедна атмосфера за дискусија.
- Потенцирајте дека нема едно „точно“ решение – секоја перспектива има своја вредност. Завршете со заедничка рефлексива за важноста на разговорот, разбирањето и компромисот.

Вежба 2

"Реченица со која не се согласувам"

Цел: Да се вежба толеранција и да се развијат вештини за водење дискусија без осудување.

Процес:

1. Секој ученик извлекува реченица со која можеби не се согласува (на пр. „Сите имигранти треба целосно да се прилагодат на локалните обичаи“).

2. Неговата задача е да најде два аргументи што ја поддржуваат таа реченица – со емпатија и разбирање, без потсмев или осудување.

3. На крајот, ученикот може да ја изрази својата вистинска позиција и мислење.

Прашања:

- Што беше тешко во оваа задача?
- Дали сега гледаш поинаква перспектива за оваа тема?

Совети:

Пред да започнете со вежбата, вреди да ги потсетите учениците на правилата за безбедна и конструктивна комуникација: Нема осудување, Отвореност за различни мислења, Почит кон секој учесник и секоја изразена перспектива.

Емпатија

Вежба 1

"Мое име, моја приказна"

Цел: Градење меѓусебно разбирање и доверба преку споделување лични приказни поврзани со имињата на учесниците.

Опис: Во оваа вежба, секој учесник има задача да ја претстави приказната за своето име, што помага подобро да се разберат културните и личните контексти на секоја индивидуа. Имињата често носат длабоки културни, семејни или лични значења кои можат да влијаат врз идентитетот на поединецот.

Процес:

1. Секој учесник подготвува кратка презентација за своето име (приближно 2–3 минути).
2. Презентацијата треба да вклучува:
 - Потеклото на името (на пр. од кој јазик потекнува, што значи).
 - Зошто му/ѝ било дадено тоа име – тука може да се вклучат приказни поврзани со семејни традиции, значајни настани или личности.
 - Лични анегдоти или сеќавања поврзани со името.
3. По секоја презентација, групата накратко дискутира што ново дознала за својот колега.

Цели:

- Поттикнување културна свесност и меѓусебна почит.
- Развивање на вештини за слушање и емпатија кај учесниците.
- Зајакнување на поврзаноста меѓу учесниците.

Совети:

- Охрабрете ги учесниците да бидат искрени и отворени, но и да покажат почит кон приказните на другите.
- Водете ја дискусијата така што секој учесник ќе има можност рамноправно да се вклучи.
- Потенцирајте ја важноста на разбирањето и славењето на различноста во секоја група.

Вежба 2

"Да прошеташ во чии било туѓи чевли"

Цел: Да се зголеми емпатијата и разбирањето за предизвиците со кои се соочуваат луѓето од различни животни потекла.

Процес:

1. Секој ученик извлекува карта со лик (на пр. дете од бегалски центар, лице со попреченост, ученик што слабо зборува македонски).
2. Учениците одговараат на прашања од перспективата на тој лик: Како изгледа мојот ден? Што ме прави среќен/на? Од што се плашам?
3. По индивидуалната работа, учениците ги споделуваат своите рефлексии во парови или мали групи.

Прашања:

- Како се чувствуваше во оваа улога?
- Што ти беше тешко, што те изненади?
- Дали сега гледаш поинаку на ваквите луѓе?

Совети:

- Воведи ја вежбата внимателно и со сензитивност, без присила.
- Осигури се дека секоја перспектива се третира како важна.
- Поттикнувај емпатично слушање и атмосфера на почитување.

Прилагодливост

Вежба 1

"Промена на планот"

Цел: Вежбање флексибилност и справување со ситуации на промена.

Процес:

1. Целиот клас работи во помали групи на една зададена задача (на пр. изработка на постер на тема „Нашето училиште на иднината“).

2. По 10 минути, наставникот најавува промена: промена на групите, темата или алатките за работа.

3. Учениците продолжуваат да ја извршуваат задачата во новите услови.

Прашања:

- Како реагираше на промената?
- Што ти помогна да се прилагодиш?
- Кои емоции се појавија кај тебе и како ги искористи?

Вежба 2

"Нов во класот"

Цел: Градење емпатија и поттикнување рефлексивност за процесот на интеграција.

Процес:

1. Наставникот воведува измислен лик – нов ученик (на пр. „Али од Сирија“).
2. Учениците осмислуваат активности кои ќе му помогнат на новиот ученик да се чувствува прифатено во новата средина:
 - План за добредојде
 - Ментор или придружник
 - Заеднички училишни активности
3. Тимот го претставува својот план пред целиот клас.

Прашања:

- Што може да направи новиот ученик да се почувствува добредојдено?
- Кои знаци може да укажуваат на исклучување?

Совети:

Внимавајте учениците да не донесуваат стереотипни претпоставки. Охрабрете ги да замислат вистински емоции и потреби на новото лице. Поттикнувајте чувствителност, емпатија и практични решенија што навистина можат да помогнат во процесот на интеграција.

Комуникативност

Вежба 1

"Во тишина"

Цел: Да се искуси улогата на невербалната комуникација.

Процес:

1. Учениците извршуваат задача во парови (на пр. изградба на структура од коцки или редување сложувалка), но не смеат да зборуваат – можат да користат само гестови, изрази на лицето и цртежи.

2. По завршувањето, разговараат за нивните чувства.

Прашања:

- Кои сигнали беа разбирливи?
- Каде се појави тешкотија?

Активност 2

"Поздрави до светот"

Цел: Да се покаже колку е разновидна комуникацијата во различни култури.

Процес:

1. Наставникот прикажува видеа или фотографии со различни форми на поздравување (на пр. поклонување во Јапонија, ставање рака на срце, ракување).

2. Учениците ги учат поздравите и во наредните денови во училиницата го користат „поздравот на денот“.

3. Тие изработуваат постер со принципите на учтивата комуникација во различни култури.

Совети: Поттикнувајте почитување и избегнувајте исмејување. Потцртајте дека секој начин на комуникација има своја вредност и историја.

• • • Секоја од опишаните вежби може да се прилагоди во
• • • зависност од возраста, големината на групата и контекстот
• • • на едукативната работа. Ги охрабруваме едукаторите да ги
• • • третираат како инспирација за сопствени активности,
• • • прилагодени на специфичните потреби и способности на
• • • учениците.

3.3 Мултикултурно образование во наставната програма

Интегрирањето на мултикултурни теми во наставната програма може да се реализира преку:

- Креирање интердисциплинарни проекти (на пр. култура и екологија, јазици на светот).
- Анализа на литература и филмови од различни културни средини.
- Поканување гости од различни етнички и верски заедници.
- Организирање тематски денови (на пр. Ден на странски јазици).
- Креирање училишни кодекси на вредности засновани на отвореност и емпатија.

Меѓукултурно образование во неформалното образование

Неформалното образование игра клучна улога во обликувањето на меѓукултурната отвореност, особено кај младите кои учествуваат во младински организации, меѓународни проекти, волонтерство или тематски работилници. Токму во овие простори младите имаат можност да искушат соработка со врсници од различни средини, да учат преку искуство и да развиваат социјални и комуникациски вештини во меѓукултурен контекст.

Неформалните програми се флексибилни, отворени за активна партиципација и користат соработувачки методи, рефлексивност и креативно решавање на проблеми. Неформалните едукатори често делуваат како ментори или фасилитатори, поддржувајќи ги младите да ги истражат сопствените ресурси и да ги надминат стереотипите.

Ред.бр.	Тематска област	Пример за интеграција на меѓукултурна содржина
1	Работилници за комуникација	Вежби за активно слушање во интеркултурни парови, анализа на разлики во гестови и интонација помеѓу културите.
2	Обука за сајбер безбедност	Дискусија за разликите во пристапот кон приватноста и технологијата во различни земји, анализа на случаи од различни региони.
3	Уметнички проекти	Создавање заеднички мурал со симболи на мултикултурализам или фотографски работилници кои ја документираат разновидноста на локалната заедница.
4	Локално волонтирање	Организирање на ден за заедницата со учество на локалните заедници на мигранти и бегалци, заедничко готвење, раскажување приказни, детски игри.
5	Едукативни игри и симулации	Играта „Бегалец“ или симулацијата „Граница“, кои овозможуваат да се преземе улогата на мигранти и да се разберат нивните предизвици.
6	Младински средби	Културни вечери, интеркултурни квизови, Оксфордски дебати на теми како идентитет, толеранција и разлики.

Неформалното образование претставува важно дополнување на училишното образование, развивајќи социјални и меѓукултурни компетенции на автентичен начин и втемелено во реално искуство.

Меѓукултурното образование како дел од формалната програма

Во формалното образование, развојот на меѓукултурните компетенции може да се реализира преку различни предмети, едукативни проекти, училишни иницијативи и наставни методи. Клучно е содржините поврзани со културната разновидност да не се третираат маргинално или како еднократна мерка, туку систематски да се вклучат во наставниот процес.

Формалното образование создава простор за развој на меѓукултурната подготвеност, меѓу другото, преку:

- спроведување на интердисциплинарни проекти за миграција, глобализација и човекови права,
- дискутирање на темите за мултикултурализам на часови по странски јазици, граѓанско образование, историја и географија,
- поканување претставници од различни култури и невладини организации во училиштата,
- организирање на тематски денови (на пр. Ден на толеранцијата, Недела на светската култура),
- имплементација на принципите на глобално образование и граѓанско образование.

	Училишен предмет	Можности за воведување меѓукултурно образование
1	Историја	Анализа на миграцијата, колонијализмот, историјата на националните и етничките малцинства.
2	Општествени науки	Дискусии за човековите права, толеранцијата, говорот на омраза, мултикултурното општество.
3	Мајчин јазик	Анализа на литература од различни културни кругови, создавање приказни инспирирани од разновидноста.
4	Географија	Проучување на светските региони, анализа на феномени на миграција, разлики во стиловите на живот и општествените структури.
5	Странски јазици	Запознавање со културата на земјите каде се зборува англиски, германски и други јазици, меѓукултурни проекти.
6	Етика/ Религија	Разговори за вредности, споредба на различни морални и религиски системи.
7	Едукативен час	Интегративни игри и вежби, креирање на класни кодекси на отвореност, разговори за стереотипи.

Таквите активности ги зајакнуваат ставовите на учениците за отвореност, емпатија, општествена одговорност и ги учат како да соработуваат во разновидна средина.

Меѓукултурното образование како инвестиција во иднината

Меѓукултурното образование не претставува само одговор на предизвиците на денешницата – туку е и инвестиција во иднината. Светот во кој младите ќе растат и работат ќе биде уште поразновиден, меѓусебно поврзан и ќе бара способност за соработка преку културните разлики.

Инвестирањето во меѓукултурни компетенции:

- гради социјална кохезија и превенира исклучување,
- ги зголемува шансите на младите на пазарот на труд,
- поддржува иновација, креативност и системско размислување,
- развива социјална чувствителност и чувство за одговорност кон заедницата,
- ги подготвува младите за активно локално и глобално граѓанство.

Препораки за наставници и едукатори

- Вклучете меѓукултурни елементи на природен и интегриран начин во содржината на наставата.
- Вклучете разновидност во наставните материјали (литература, слики, студии на случај).
- Користете активирачки методи како симулации, дебати, проектна работа.
- Водете часови во духот на дијалог, давајќи простор за изразување на мислењата и перспективите на учениците.
- Прилагодете го стилот на комуникација на потребите на ученици со мигрантско искуство.

- Изградете односи со учениците базирани на доверба, отвореност и почитување на нивниот идентитет.
- Поддржете училишни и локални активности за интеграција и меѓукултурна соработка.
- Унапредете ги вашите компетенции во областа на меѓукултурното образование преку курсеви, обуки и вебинари.

Меѓукултурната подготвеност така станува не само корисна, туку и неопходна компетенција за градење иднина заснована на соработка, почитување и дијалог.

ПОГЛАВЈЕ 4:

ИРСКИ МЕТОДИ НА РАБОТА СО МЛАДИ

4.1 Вовед во ирскиот контекст

Ирска, позната по своите динамични демографски промени и растечка културна разновидност, има развиено низа иновативни методи за вклучување на младите во социјални и едукативни активности. Како одговор на предизвиците поврзани со интеграцијата на мигрантите, зголемувањето на бројот на бегалци и потребата од зајакнување на заедницата, младинските организации, образовните институции и локалните власти имплементирале три главни методи на работа:

- промовирање на социјална солидарност преку социјални проекти;
- поддршка на меѓукултурната подготвеност преку работилници за културна размена;
- поттикнување на мултикултурализам преку сценарија и симулациски игри.

Градовите како Даблин, Корк, Лимерик и Голвеј се центри на образование и граѓанство каде што овие пристапи се имплементираат. Тие заеднички формираат рамка за систематски развој на емпатија, соработка и разбирање.

4.2 Трите главни методи на Autpost Academy

Autpost Academy – ирска организација специјализирана за работа со млади – разви три водечки методи кои денес широко се применуваат во образовната и социјалната практика во Ирска:

1

Промовирање на социјална солидарност преку социјални проекти

Методот се заснова на вклучување на младите во активности во корист на локалните заедници. Целта е да се развие чувство на социјална одговорност, емпатија и соработка.

- **Во руралните подрачја (грофовство Кери):** младински групи се вклучуваат во чистење на плажи, садење дрвја и локални еколошки кампањи.
- **Во градовите (Корк, Лимерик):** младите организираат меѓугенерациски работилници (на пр. за користење на паметни телефони за постари лица), заеднички готват оброци за осамени жители.
- **На национално ниво:** организации како Foróige поддржуваат проекти за младинско граѓанство, кои ги развиваат граѓанските и социјалните компетенции кај младите.

Како да го имплементирате во вашата организација?

- Кои локални социјални предизвици може да бидат почетна точка за младински проект?
- Како да ги поканите младите да учествуваат во одлучување за темата на активностите?
- Како да се обезбеди инклузивно учество на млади со мигрантско искуство?

2

Поттикнување на меѓукултурната подготвеност преку работилници за културна размена

Овој метод подразбира свесно создавање простор за запознавање со различни култури, споделување приказни и заеднички активности на млади од различни културни средини.

- **Училиштата и младинските центри во Голвеј и Дрохеда:** организираат настани за одбележување на Денот на бегалците и Меѓународниот ден на јазиците.
- **Фестивали (на пр. Денот на Свети Патрик):** млади од различни земји создаваат заеднички изложби, презентации и штандови за промоција на своето културно наследство.
- **Прекугранична соработка:** млади од Северна Ирска и Република Ирска заеднички учествуваат на работилници за историјата и сегашноста на нивните заедници.

Како да го имплементирате во вашата организација?

- Со какви тешки културни ситуации се соочуваат моите учесници?
- Како безбедно да модерирам вежби со игра на улоги?
- Кои компетенции (на пр. емпатија, комуникација) сакам да ги развијам преку овој метод?

3

Меѓукултурно постоење преку едукативни сценарија

Методот на „меѓукултурно постоење“ се базира на создавање простори каде што младите можат да ги истражуваат и доживуваат сложеностите на живеењето во мултикултурно општество. Преку игри на улоги, симулации и групна рефлексija, учесниците учат како да функционираат во ситуации исполнети со различни социјални и културни контексти.

- **Во младински клубови и спортски тимови:** младите изведуваат сцени поврзани со јазични бариери, предрасуди или конфликти во меѓукултурни групи.
- **Во центри за бегалци и интегративни програми:** симулации на разговори со службени лица, секојдневни ситуации и адаптација на ново училиште.
- **Во програми за обука на наставници и обучувачи:** тренинг-сесии со елементи на драма, рефлексija и анализа на случаи.

Овој метод не само што едуцира, туку и трансформира – им овозможува на учесниците подобро да се разберат себеси и другите во културен контекст.

Како да го имплементирате во вашата организација?

- Дали постојат луѓе во мојата заедница кои можат да ја споделат својата култура?
- Кои празници, настани или пригоди можам да ги искористам за организирање меѓукултурна средба?
- Како да се осигурам дека сите гласови ќе бидат слушнати и ценети?

Што може еден европски едукатор да приспособи на ова?

- Проектно базирана работа заснована на локалните социјални потреби, вклучување на младите во граѓански и проектолошки активности.
- Работилници за културна размена како алатка за дијалог и зајакнување на меѓукултурната подготвеност – и во мали заедници.
- Играње улоги и ситуациски сценарија за вежбање емпатија, комуникација и решавање конфликти предизвикани од културни разлики.
- Системска поддршка за едукатори и стручни лица во развивање меѓукултурни и инклузивни компетенции.

4.3 Методот на меѓукултурна подготвеност како ирски придонес

Во соработка со партнери од Ирска, како дел од партнерството со Autpost Academy, беше **Создаден Иновативниот Метод** на меѓукултурна подготвеност. Тој претставува централна точка на овој прирачник и е одговор на предизвиците со кои се соочуваат современите образовни системи поврзани со глобализацијата, миграцијата и социјалната разновидност.

Целта на методот е да се развијат компетенции неопходни за живеење, работа и учење во културно разновидна средина. Неговите четири столбови се:

Разбирање на сопствениот идентитет и ресурси

Учесниците учат да ги препознаваат своите вредности, уверувања и силни страни, како и да идентификуваат стереотипи и механизми на социјална исклученост.

Стекнување знаење за разновидноста

Младите луѓе учат за други култури, вредносни системи, образовни модели и начини на живот, развиваат глобални компетенции и разбирање на општествените процеси.

Разбивање на стереотипи

Учесниците работат на реални ситуации, анализираат извори на предрасуди, водат модерирани дискусии и групна рефлексija, учат емпатија и стратегии за справување со конфликтни ситуации.

Планирање на иднината во мултикултурен контекст

Учениците учат како да поставуваат образовни и професионални цели земајќи ја предвид културната разновидност, меѓународната мобилност, прилагодувањето на променливите работни услови и соработката во глобални тимови.

Овој метод е универзален – може да се користи во училишта, невладини организации, младински центри и советуваљишта. Тој е скалабилен и флексибилен, заснован на практиката на меѓукултурно образование, кариерно советување и проектно базирана работа.

4.4 Заклучоци и релевантност за Европа

Ирските методи не само што одговараат на локалните потреби, туку се усогласени и со целите на Европската унија:

- Младинска стратегија на ЕУ (2019–2027): поттикнување на граѓанска ангажираност, дијалог и развој на компетенции.
- Европски зелен договор: преку зелени проекти со вклучување на младите.
- Еразмус+ и Европски корпус за солидарност: активности за поддршка на меѓукултурен дијалог и волонтерство.
- Повелба на ЕУ за основни права: промовирање еднаквост, разновидност и солидарност.
- Европски пазар на труд: развој на меки вештини (комуникација, емпатија, соработка) потребни за работа во мултикултурна средина.

Примената на ирските методи во други европски контексти може да послужи како инспирација за градење отворени, отпорни и ангажирани младински заедници.

Ирските методи на работа со млади, поддржани од национални и европски програми (Еразмус+, Европски корпус за солидарност), се усогласени со стратешките цели на ЕУ за социјална инклузија, меѓукултурни компетенции и активно граѓанство. Нивната имплементација покажува дека иновативни и вредни образовни методи можат да се создадат оддолу-нагоре, како одговор на вистинските предизвици на локалните заедници.

Заедничката работа на полските и ирските партнери овозможува создавање меѓукултурни мостови и зајакнување на едукаторите низ Европа во нивната поддршка на младите при градењето на отворено и поддржувачко општество.

Методот на меѓукултурна подготвеност претставува одговор на клучните предизвици на 21 век и заслужува посебно место во европскиот образовен дискурс како модел што ги обединува теоријата, практиката и вредностите на инклузија и еднаквост.

ПОГЛАВЈЕ 5:

РАБОТА СО МЛАДИ СО ИСКУСТВО КАКО МИГРАЦИЈА И БЕГАЛСТВО

5.1 Кои се младите мигранти и бегалци?

Современа Европа се соочува со динамични демографски промени, при што миграцијата претставува значаен елемент. Како резултат на тоа, сè повеќе млади со мигрантско и бегалско искуство се вклучуваат во училиштата и образовните институции. Нивното присуство претставува предизвик, но и можност за збогатување на училишните заедници.

Овие млади луѓе се многу разновидни. Некои дошле со своите родители во потрага по подобри животни услови – тие се економски мигранти. Други избегале од земји зафатени со војна, репресија или прогон – тоа се лица со бегалско искуство. Овие разлики влијаат врз нивните потреби, нивото на стрес, подготвеноста за учење и општествената интеграција.

Важно е да се разбере дека овие млади можат да поседуваат вредни ресурси – познавање на повеќе јазици, ментална отпорност, мотивација за учење – но истовремено се соочуваат со бројни тешкотии: јазични бариери, траума, несигурност или неразбирање од нивната околина. Улогата на едукаторите е да ги препознаат и предизвиците и потенцијалите, и да создадат простор што ќе го поддржи нивниот развој.

5.2 Образовна и психосоцијална поддршка – потреби и добри практики

Младите со мигрантско искуство имаат потреба од посебна образовна и психосоцијална поддршка. Еве ги главните области на кои треба да се обрне внимание:

- **Безбеден простор:** новите ученици треба да се чувствуваат забележани, прифатени и добредојдени. Вреди да се создадат ритуали на пречек, запознавање со класот, како и да се назначат лица за поддршка.
- **Јазична поддршка:** јазичната бариера обично претставува прв проблем. Корисни можат да бидат двојазични материјали, пар ученици за поддршка, дополнителна настава, како и дозвола за користење на мајчиниот јазик во процесот на адаптација.
- **Внимание на културниот контекст:** разбирањето на нормите и вредностите со кои доаѓаат младите го олеснува комуницирањето и гради мостови на разбирање. На пример, избегнувањето на визуелен контакт кај некои ученички може да произлегува од културни норми, а не од непочитување.
- **Избегнување на стигматизација:** вреди да се избегнуваат директни прашања за трауматски искуства. Подобрo е фокусот да биде на сегашноста, интересите, потребите и плановите на ученикот.
- **Соработка со семејството и стручни лица:** контактот со татори, преведувачи, психолози или културни медијатори ја зголемува ефикасноста на работата и чувството на поддршка кај ученикот.

Пракса во акција

ПОДЕТАЛНИ ОПИСИ НА ВЕЖБИ

1

Вежба 1: "Моја приказна, моја мапа"

Цел:

За да се поттикне изразувањето и да се запознаат искуствата на учениците на безбеден и креативен начин. Вежбата ја поттикнува меѓукултурната подготвеност преку градење емпатија и меѓусебно разбирање.

Процес:

- Учесниците ја цртаат својата „мапа на животот“ – таа може да биде симболичен пат (на пр. патека, река, дрво), што ги прикажува најважните животни фази, места, луѓе и настани.
- Нема потреба да се откриваат трауматски искуства – учениците имаат целосна слобода во тоа што и како сакаат да прикажат.
- По изработката на мапата, оние што сакаат можат да ја претстават. Едукаторот го модерира разговорот со поставување прашања, на пример:
 - Што беше најважно за тебе на овој пат?
 - Што ти помогна во тешките моменти?
 - Што би сакал/а другите да знаат за твојата приказна?

Совети за едукаторот:

- Целосно почитувај ги границите на учесниците – не инсистирај на претставување на мапите.
- Создај безбедна атмосфера, на пример преку делење на класот во помали групи.
- Признај ја разновидноста на искуства – не осудувај, не проценувај.

Заклучоци:

Активноста им овозможува на учениците да погледнат на сопствениот пат од дистанца, а на другите – да ја согледаат сложеноста на тугите приказни. Таа ја зајакнува емпатијата и способноста за сочувство – клучни елементи на меѓукултурната подготвеност.

2

Активност 2: "Ден на културите – прослава на различноста"

Цел:

Да се прослави културната разновидност, да се интегрира групата и да се зајакне чувството на припадност.

Процес:

- Учениците подготвуваат презентации за своите култури или земји на потекло (може да бидат и за културата на нивното семејство или регион).
- Може да се претстават: традиционални носии, јадења, музика, танци, обичаи, јазик.

- Настанот завршува со заедничка трпеза, демонстрација или разговор на тема: „Што научив за другите и за себе?“

Совети за едукаторот:

- Охрабрувај, но не присилувај. Некои ученици можеби нема да сакаат да зборуваат за својата култура – тоа исто така треба да се почитува.
- Вклучи ги учениците во организацијата – поделбата на задачи го зајакнува чувството на влијание и вклученост.
- Нагласи дека не постои една „правилна“ култура – секоја носи нешто вредно.

Заклучоци:

Оваа вежба придонесува за обликување на ставови на отвореност и почит. Учениците со мигрантско искуство можат да се почувствуваат ценети, а останатите имаат можност да ги прошират своите видици и да изградат подготвеност за контакт со културната разновидност.

Пример за добра соработка со семејства на мигранти

Студија на случај: Младински клуб „Haven“ – Вроцлав

Клубот „Haven“ започна соработка со семејства на мигранти од Украина и Грузија преку организирање културни средби со родителите. Тимот на едукатори забележа дека учениците со мигрантско искуство се интегрираат полесно кога нивните семејства се чувствуваат забележани и вклучени во активностите на институцијата.

Како дел од активностите, беа спроведени следниве иницијативи:

- **„Семејна мапа на вкусови“** – заедничко готвење на национални јадења и разговори за традициите,
- **„Вечер на приказни и бајки“** – деца и родители раскажуваа приказни од своите татковини, преведени на полски јазик,
- **„Водич за нови родители“** – изработен од страна на родители мигранти и вработени, со цел да им помогне на новите семејства подобро да ги разберат правилата и принципите на клубот.

Акциите резултираа со:

- Зголемена **присутност на децата на часовите**,
- Подобрување на атмосферата во групата,
- Мигрантските семејства се почувствуваа како **дел од локалната заедница**,
- Едукаторите добија **нови перспективи и подобро разбирање за потребите** на своите ученици.

Упатства за едукаторот: Како да се користи оваа студија на случај?

Целта на студијата на случај

- Да се инспирираме од конкретен пример за можна соработка со мигрантски семејства.
- Рефлексија за сопствената практика и можните области за адаптација на активности.
- Развивање меѓукултурна подготвеност преку подлабоко разбирање на потребите на семејствата со мигрантско искуство.

Како да се користи оваа студија на случај

- **Прочитајте ја целата студија на случај заедно** со група едукатори или во рамки на едукативна работилница.
- **Поставете им на учесниците прашања за дискусија (на пример, во парови или мали групи):**
 - Што ги направи овие активности ефективни?
 - Кои фактори ја изградија довербата помеѓу институцијата и семејствата?
 - Што од ова можеме да адаптираме во нашата земја? Кои ресурси ни се достапни?
 - Кои пречки ги забележуваме во нашата установа – и како можеме да ги надминеме?

- **Поттикнете индивидуална рефлексija:**

- Кои едукативни активности ги спроведувам за поддршка на соработката со семејствата на учениците/младите?
- Постои ли простор за гласот на родителите во мојата институција – особено на оние со мигрантско искуство?

- **Активирачка варијанта:**

- Побарајте од учесниците да создадат своја „мини-мапа на интеграциски активности со семејства на мигранти“ во групи – едноставен нацрт-план за 1 месец: што, кога, со кого, со која цел.
- Соберете ги плановите и дискутирајте ги заедно – што вреди да се задржи, а што вреди да се доработи.

Што да се набљудува:

- Не сите родители мигранти ќе бидат подготвени за соработка веднаш – дајте им време и можности постепено да се вклучат.
- Активностите треба да бидат доброволни и флексибилни – почитувајте го културниот, јазичниот и емоционалниот контекст.
- Осигурете се дека формата на комуникација е разбирлива – преводи, едноставен јазик, графички прикази, директен контакт.
- Обидете се да ја цените улогата на семејството како партнер, а не само како примател на поддршка.

5.3 Препораки и замки – како да не наштетиме и како да поддржиме?

1

Користете инклузивен јазик

Како да го направите тоа?

- Наместо терминот „бегалци“, користете изрази како: „ученици со мигрантско искуство“ или „млади со различно културно потекло“.
- Не прашувајте „Од каде избега?“ – наместо тоа, прашај, „Од која земја доаѓаш?“ или „Што би сакал/а да споделиш за твоето потекло?“.
- Воведете јазик што поттикнува заедништво: „нашето одделение“, „нашата група“, „нашиот проект“.

Цел: Јазикот ја обликува реалноста – избегнувањето на етикетирање придонесува за градење еднаквост и почит.

2

Градете односи засновани на доверба, а не на контрола

Како да го направите тоа?

- Започнете ги средбите неформално: „Што има ново?“, „Како си денес?“.
- Побарајте дозвола – пр. „Дали би сакал/а да учествуваш?“, „Има ли нешто што сакаш да додадеш?“.
- Дајте простор: Не барајте вклучување веднаш – дозволете набљудување, време за адаптација и постепено вклучување според ритмот на секој учесник.

Цел: Партнерскиот однос го намалува стресот, гради психолошка безбедност и ги поддржува процесите на учење.

3

Земете го предвид контекстот на ученикот

Како да го направите тоа?

- Наместо да започнувате со тешки прашања, прашајте:
- „Што сакаш да правиш по училиште?“
- „Какво беше твоето претходно училиште?“
- „Што ти е важно во училницата?“
- Дозволете му на ученикот сам да одлучи дали и кога ќе сподели повеќе – на пример, за својата лична приказна.

Цел: Поттикнувањето на автономија и почитувањето на приватноста помагаат во градење на подготвеност за соработка и отвореност.

4

Развивајте меѓукултурни компетенции

Како да го направите тоа?

- Организирајте редовни тимски работилници – на пример на теми:
- „Како реагираме на културните разлики?“
- „Какви обрасци на размислување за другите имаме?“
- Користете супервизија – групна рефлексивна група за тешки ситуации од праксата.
- Создајте „банка на добри практики“ во образовниот тим – споделувајте решенија што функционираат.

Цел: Континуираното унапредување на свеста и вештините е предуслов за ефективна работа со млади во разновидни групи.

Што да се избегнува?

1. Прекумерна заштита

Наместо: „Не го прави тоа, ќе ти биде премногу тешко.“

Кажете: „Обиди се, јас ќе бидам тука ако ти затреба помош.“

Зошто е важно? Преголемата грижа може да создаде чувство на зависност и да ја ослаби вербата на ученикот во сопствените способности.

2. Игнорирање на културните разлики

Наместо: „Кај нас сите го прават истото.“

Кажете: „Како го правите тоа во вашата култура?“ или „Можеби ти имаш некоја поинаква идеја?“

Зошто е ова важно? Игнорирањето на разликите води до исклучување – препознавањето и почитувањето на различноста гради мостови на разбирање.

3. Етикетирање

Наместо: „Бегалците секогаш се тивки / гласни / дисциплинирани / невоспитани“

Признајте ја индивидуалноста: „Овој ученик има свој ритам на работа,“ „Во оваа ситуација реагираше поинаку – ќе проверам зошто.“

Зошто е ова важно?

Етикетите ограничуваат, создаваат дистанца и ја обесхрабруваат изградбата на релации.

5.4 Меѓукултурната подготвеност како секојдневна практика

Меѓукултурната подготвеност не е еднократна работилница или проект – тоа е став што може да биде присутен секој ден:

- **За време на одмор** – поканете го новиот ученик да игра топка или едноставно да разговара.
- **При планирање на наставата** – вклучете различни перспективи, глобални теми и културна разновидност.
- **Во евалуацијата** – прашајте ги учениците: „Дали се чувствувааше слушнат/а денес?“, „Дали некој нов имаше можност да зборува?“.

Ова се мали гестови што создаваат атмосфера на отвореност и ја зајакнуваат подготвеноста на целата група да живее во мултикултурно општество.

СОРАБОТКАТА СЕ ИСПЛАТУВА

Соработката со други наставници, едукатори, психолози и социјални организации носи добри резултати. Интегрираниот пристап ја зголемува ефикасноста и го намалува ризикот од прегорување. Младите со мигрантско искуство, доколку добијат поддршка, можат да донесат големи вредности во заедницата: нова перспектива, емпатија, енергија и решителност. Да создадеме средина во која тие нема да мораат да избираат меѓу својот идентитет и чувството на припадност. Тие не се тие што треба да се вклопат. Ние сме тие што треба да отвориме простор што ќе ги пречека – со почит и љубопитност.

ПОГЛАВЈЕ 6:

СТРАТЕГИИ ЗА ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ЕДУКАТОРИ И ПОДГОТОВКА ЗА РАБОТИЛНИЦИ СО МЛАДИ, ВКЛУЧУВАЈЌИ АЛАТКИ ЗА МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ

6.1 Важноста на саморефлексијата во работата на едукаторот

Развивањето на меѓукултурната подготвеност кај едукаторите започнува со саморефлексија. Клучно е да се препознаат сопствените уверувања, вредности и предрасуди, кои можат да влијаат врз начинот на кој се реализира наставата и се градат релациите со учениците. Рефлективната практика му овозможува на наставникот подобро да ги разбере своите постапки, намери и емоции, како и да процени како неговиот пристап влијае врз младите од различни културни средини.

Саморефлексијата не значи самокритика, туку свесно набљудување на сопствените реакции и обрасци на однесување. Таа е темел за промена, развој и поголема отвореност кон различноста. Кога се работи со млади со мигрантско и бегалско искуство, каде што емоциите, неизвесноста и културните разлики се дел од секојдневието, наставниците и младинските работници треба особено да бидат свесни за нивната улога и влијание.

Примери на активности што ја поддржуваат саморефлексијата:

- Водење дневник за саморефлексија – пр. по секој час или работилница, запишете: што беше успешно, што беше тешко, кои емоции се појавија кај мене и зошто?
- Размена на искуства со други едукатори – во форма на тимски средби, групи за поддршка или супервизии.
- Користење алатки за самопроценка на меѓукултурни компетенции – пр. прашалници за рефлексија, контролни листи (како Проверка на меѓукултурна подготвеност).

Систематското унапредување на меѓукултурните компетенции исто така бара пристап до обуки и едукативни ресурси. Многу национални и меѓународни институции нудат програми за поддршка на развојот на наставници и едукатори во областа на работа во културно разновидна средина.

Можности за развој:

- Обуки преку центри за стручно усовршување на наставници.
- Учество во меѓународни проекти, пр. Erasmus+ или eTwinning.
- Онлајн курсеви, пр. на FutureLearn, Coursera, UNHCR Learn платформи.
- Конференции и семинари за меѓукултурно образование.

Планирањето на кариерен пат во оваа област претставува инвестиција во квалитетот на образованието и благосостојбата на учениците. Вреди да се поддржат наставниците во процесот на стекнување нови алатки, ширење на перспективите и продлабочување на рефлексијата за сопствената улога во градењето средина што поттикнува интеграција, прифаќање и културно разбирање.

6.2 Создавање инклузивна образовна средина

Создавањето инклузивна средина бара свесно и намерно осмислување на образовниот процес, во кој секој учесник – без оглед на неговото потекло – се чувствува безбедно, почитувано и видено. Наставниците и едукаторите кои го препознаваат потенцијалот на културната разновидност можат да ја користат како ресурс што го збогатува групното учење.

Дизајнирајте инклузивни часови:

- Вклучете перспективи од различни култури во наставните материјали – било преку текстови, примери, видеа или илустрации.
- Овозможете им на учениците да работат на начин што им одговара – дозволете усни презентации, уметнички изрази, аудио снимки и слично.
- Поддржете лични наративи – на пример преку задачи како: „Раскажи ни што значи дом за тебе“, „Како изгледа вашиот семеен празник?“.
- Креирајте правила за работа во група кои вклучуваат почитување на разликите (на пр. групен кодекс).

Користење на технологија:

Технологијата може да биде ефикасна алатка за поттикнување интеграција и олеснување на комуникацијата.

- Апликации за превод во реално време (на пр. Google Translate, SayHi).
- Образовни платформи со повеќејазична опција (на пр. LearningApps, Kahoot, Canva).
- Креирање дигитални портфолија, блогови на класот или заеднички онлајн проекти.
- Организирање виртуелни меѓукултурни размени со ученици од други земји.

Совети за едукатори:

- **Споделете ја одговорноста за атмосферата во училиницата** – вклучете ги учениците во заедничко креирање на средината за учење.
- **Спречувајте исклучување** – реагирајте на микроагресии, манифестации на дискриминација или исклучување.
- **Поттикнувајте меѓукултурна соработка** – на пример, преку формирање на разновидни проектни тимови.

Инклузивната образовна средина не е само место за учење, туку и простор за социјален развој. Тука младите учат почит, емпатија и соработка – вредности кои се клучни за функционирање во современиот, разновиден свет.

6.3 Подготовка за работилници со млади со мигрантско искуство

Одржувањето на часови со мултикултурни групи бара посебна подготовка – како во однос на содржината, така и во однос на емоциите. Меѓукултурната подготвеност на едукаторот директно се одразува на квалитетот на односите и на ефикасноста на образовниот процес.

Чекор по чекор – подготовка:

1

Дијагноза на групата

утврдете кои јазици се застапени во групата, какво е претходното искуство со учење, како и кои се потребите и предизвиците на учесниците.

2

Избор на работни методи

користете активни, интегративни методи кои поттикнуваат соработка. Избегнувајте конфронтативни техники кои може да поттикнат тешки спомени.

3

Адаптација на јазикот

поедноставете го јазикот на предавање, користете примери што се културолошки неутрални или познати на учесниците.

4

Емоционална безбедност

обезбедете простор (вклучително и физички простор) каде што учесниците можат да се повлечат доколку се почувствуваат преоптоварени.

Пример-шема на работилница:

- **Вовед и градење доверба** – вежба: „Круг на имиња“, „Што ни е заедничко?“
- **Истражување на различноста** – вежби: „Моите корени“, „Моја мапа на светот“, колаж на идентитет
- **Дијалог и соработка** – групна задача: „Дизајнирај идеално училиште за сите култури“
- **Затворање** – круг на рефлексива, пишувајќи: „Што ќе понесам со себе од оваа средба?“

Дополнителни совети:

- **Секогаш барајте дозвола** – не претпоставувајте дека секој сака да зборува за своето потекло.
- **Набљудувајте ја динамиката на групата** – забележете повлекување, тензии или изолација и иницирајте интервенција доколку е потребно.
- **Дајте простор да бидат свои** – не мора секој да ја претставува својата „култура“ – не го сведувајте ученикот само на неговото потекло.

Добри работилници со млади со мигрантско искуство треба да бидат безбедни, ангажирачки, полни со почит и интересни. Нивната цел не е само пренос на знаење, туку пред сè поддршка во развојот на ставови на меѓукултурна подготвеност – и кај учесниците и кај обучувачите.

6.4 Алатки за дијагностицирање на културните компетенции

Ефективната поддршка за меѓукултурната подготвеност започнува со дијагноза – како кај едукаторите, така и кај учесниците во едукативните активности. Самосвесноста за сопствените ресурси, ограничувања, предрасуди или искуства претставува прв чекор кон подлабок личен и професионален развој.

1.

Дијагноза кај едукаторите – самооценување и рефлексивност

Едукаторите можат да користат дијагностички алатки кои помагаат во идентификување на нивото на меѓукултурна компетенција и области за понатамошен развој. Овие алатки може да се користат индивидуално или во тим (на пр. пред почеток на работилници).

Примери на алатки:

- Прашалник за меѓукултурна подготвеност (Intercultural Readiness Check – IRC) → тестира: толеранција на неизвесност, меѓукултурна комуникација, ориентација кон градење релации (<https://www.ibp.nl/irc>).
- Скала за самооценка на меѓукултурна компетенција (Intercultural Competence Self-Assessment Scale)
 - едноставен работен лист со прашања како:
 - Колку често свесно ги вклучувам перспективите на другите култури во наставата што ја водам?
 - Дали знам како моите културни вредности влијаат врз односите со младите?
 - Во какви ситуации се чувствувам несигурно кога работам со лице од поинакво културно потекло?

- Пирамида на културна рефлексивност → визуелна алатка која овозможува цртување и истражување на сопствените искуства, вредности и културни граници. Одлична е како вовед во групна дискусија меѓу едукатори.

Како да се работи со алатките?

- Изберете една алатка и пополнете ја индивидуално пред обука или работилница.
- Споделете ги резултатите во тимот – без оценување или споредување, туку како почетна точка за разговор.
- Воведете редовни сесии за рефлексивност (на пр. еднаш месечно).
- Идентификувајте една област за развој и планирајте конкретна активност: (е.г. читање, средба со ментор, вебинар).

2. Дијагноза кај ученици и млади луѓе

Во неформалното образование, вреди дијагнозата да се третира како покана за самопознавање – а не како оцена. Учесниците на работилници, обуки или интеграциски средби можат да користат активирачки методи на дијагноза, кои истовремено ја развиваат нивната рефлексивност за раличните култури.

Примери на алатки и вежби:

- 1) „Мојот културен ранец“ - Учесниците цртаат ранец и во него пишуваат или цртаат што носат од својата култура – вредности, обичаи, јазик, кујна, музика, симболи, приказни и слично.

→ **Цел:** Зголемување на културната самосвест – препознавање на сопствениот идентитет како богатство.

→ **Рефлексија и резиме:** Што имаме заедничко? Што е различно – но интересно и вредно за запознавање?

2) Скала на културна удобност – Цртам е оска: 0 – Се чувствувам несигурно во новата култура; 10 – Се чувствувам пријатно.

→ **Учесниците означуваат каде се наоѓаат денес** – и каде би сакале да бидат.

→ **Дискусија:** Што ни помага да се чувствуваме самоуверено? Од што се плашиме?

3) Тест „Како реагирам во меѓукултурни ситуации“ (сценарија од секојдневието) – Примери за игри на улоги (на пр. „Некој се потсмева на твоето име“, „Во група си каде никој не го зборува твој јазик“) и учесниците одговараат:

→ Како би се чувствувал/а?

→ Што би направил/а?

→ Дали знаеш зошто некој би се однесувал поинаку?

3. Совети за едукатори

- Воведете ја дијагностиката како елемент на развој, а не на селекција.
- Секогаш објаснете ја целта – на пр. „Сакаме да видиме што веќе знаеме и на што можеме да работиме заедно“.
- Избегнувајте етикетирање – дијагнозата не е рангирање или класификација, туку рефлексивен процес.
- Комбинирајте ја дијагностиката со планирање – на пр. по часот, младите избираат еден елемент од меѓукултурната подготвеност што сакаат да го развијат.
- Грижете се за атмосферата на безбедност – резултатите да не се објавуваат без согласност на учесникот.

ЗАВРШНИ ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Меѓукултурната подготвеност е компетенција на 21 век, клучна за социјална, образовна и граѓанска кохезија. Нејзиниот развој во неформалното образование не е само одговор на предизвиците од миграцијата, бегалската криза и глобализацијата, туку пред сè можност за градење заедница заснована на вредностите на соживот.

Овој водич нуди алатки што можат да им помогнат на едукаторите во нивната секојдневна работа – од личен развој, преку дизајнирање на часови, до дијагностика и евалуација. Меѓукултурната подготвеност е процес што бара свесност, храброст и посветеност. Но, тоа е и пат што води кон подобро разбирање на себеси, на другите и на светот околу нас.

Препораки за едукатори:

1. Развивајте ја сопствената меѓукултурна подготвеност

- Користете алатки за саморефлексија, како што се дневник за размислување или самоевалуација на меѓукултурни компетенции.
- Редовно учествувајте на обуки во областа на меѓукултурната комуникација и работа со млади мигранти.
- Барајте поддршка во стручни групи, преку менторство и размена на искуства со други едукатори.

2. Дизајнирајте часови имајќи ја предвид различноста

- Вклучете ги искуствата и идентитетите на учесниците во сценаријата на работилниците и темите за дискусија.
- Создајте услови за соработка преку различни групи – користете проектен метод, поставувајте отворени прашања, охрабрувајте работа во меѓукултурни парови.
- Обезбедете образовни материјали достапни на различни јазици или во различни форми (графички, аудио, поедноставени).

3. Градете односи засновани на емпатија и дијалог

- Водете модериран разговори со вашата група за различност и инклузија.
- Внимавајте на знаци на исклучување и реагирајте со поддршка.
- Бидете пример за отвореност и почит – вашите секојдневни постапки ја создаваат културата на групата.

4. Вклучете меѓукултурно образование во секојдневната практика

- Применувајте елементи од глобалното, еднаквото и антидискриминаторното образование во вашите активности.
- Користете примери од литературата, историјата и искуствата од различни култури.
- Вклучете перспектива на човековите права и општествена солидарност.

5. Овозможете им на учесниците полесно да се запознаат меѓусебно

- Организирајте забавни тимски активности за градење доверба и запознавање со различностите.
- Охрабрете споделување приказни, јазици и традиции.
- Создајте простор каде секој глас ќе биде слушнат.

6. Документирајте ја и анализирајте ја вашата работа

- Водете белешки од набљудувањата на групата, запишувајте добри практики и тешки ситуации.
- Вратете се на нив при планирање на следните активности.
- Евалуирајте ги активностите заедно со учесниците.

Препораки за образовните институции:

1. Системски поддржувајте го развојот на компетенциите на вработените

- Водете белешки од набљудувањата на групата, запишувајте добри практики и тешки ситуации.
- Навраќајте се на нив при планирање на следните активности.
- Евалуирајте ги активностите заедно со учесниците.

2. Изградете локални и надлокални партнерства

- Воспоставете партнерства со заеднички организации, малцински групи и културни лидери.
- Организирајте заеднички настани и забавни тимски активности за различни општествени групи.
- Создавајте простори за дијалог со мигранти и бегалци – не само за нив, туку заедно со нив.

3. Воведете алатки за дијагностицирање и евалуација на меѓукултурни активности

- Следете ги промените во ставовите кај младите и вработените.
- Оценете ја ефективноста на програмите за интеграција и инклузија.
- Користете податоци и набљудувања за да ја измените вашата образовна стратегија.

4. Вклучете културна разновидност во програмите и проектите

- Креирајте едукативни програми за учесници со мигрантско искуство.
- Обезбедете разновидност во тимовите што ги реализираат часовите.
- Консултирајте ја содржината со луѓе од различни култури.

5. Креирајте инклузивни политики и процедури

- Воведете јасни политики против дискриминација.
- Развијте процедури за реагирање во ситуации на исклучување или конфликт базиран на културолошки разлики.
- Обезбедете поддршка за учениците и едукаторите во кризни ситуации.

6. Поддржете го граѓанското и социјално учество на младите

- Охрабрете ги младите да учествуваат во локални активности и општествени проекти.
- Обезбедете простор за нивните иницијативи и идеи.
- Промовирајте меѓукултурни лидери меѓу младите.

Зголемувањето на меѓукултурната подготвеност е процес кој бара време, посветеност и соработка на многу актери. Сепак, вреди да се прифати овој предизвик за секоја институција – формална или неформална – да стане место кое не само што едуцира, туку и интегрира и ги подготвува младите за живот во различен, глобален свет.

Ви благодариме што појдовте на ова патување со нас.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Aneas Álvarez, María Asunción, Freixa Niella, Montserrat, Vilà Baños, Ruth. Interreligious and Intercultural Dialogue in Education. Brill Deutschland GmbH, 2021. <https://core.ac.uk/download/389871867.pdf>
2. Austin, Ashley L., Turley, Courtney, Vincent, Stacy K. The Relationship of Global Exposure and Intercultural Effectiveness among Secondary Youth. New Prairie Press, 2020. <https://core.ac.uk/download/541436602.pdf>
3. Bar Cendón, Antonio, Bekerman, Zvi, Centeno, Clara, Prieto Egido, et al. Addressing educational needs of teachers in the EU for inclusive education in a context of diversity. Publications Office of the European Union, 2020. <https://core.ac.uk/download/597065145.pdf>
4. Bukasa, Kadima. Influence of Intercultural Experiences Abroad on African American High School Students. IUScholarWorks, 2017. <https://core.ac.uk/download/147840883.pdf>
5. Castaño-Arbelaez, Juan Esteban, Gil-Henao, Andres Felipe, Gómez-Ramirez, Yony. Sistematización de experiencias - comprensión de la experiencia del ICCP en los campamentos de verano. Licenciatura en lenguas extranjeras, 2020. <https://core.ac.uk/download/597981312.pdf>
6. Coburn, Annette, Gormally, Sinéad. Cohesion, commonality and creativity: youth work across borders. SALTO Cultural Diversity Resource Centre, 2017. <https://core.ac.uk/download/153444728.pdf>
7. Commins, Nancy L. Immigrant Integration: Educator Resource Guide. Colorado Trust, 2007. <https://core.ac.uk/download/71347952.pdf>
8. Cyrus, Katherine. Resilience-based Programming for Newly-arrived Children and Youth: A case study of the Intercultural Program at the Center for Grieving Children. USM Digital Commons, 2020. <https://core.ac.uk/download/328051071.pdf>
9. Damary, R., Markova, T., Pryadilina, N. K. Key Challenges of On-Line Education in Multi-Cultural Context. Elsevier BV, 2017. <https://core.ac.uk/download/294832005.pdf>
10. Dela Cruz, Jeremy, Graf, Christian Olivier, Voltaire, Anika. Assessing the impact of "more-flexible" learning as part of a study program. Verlag der Technischen Universität Graz, 2019. <https://core.ac.uk/download/289121418.pdf>
11. Dell'Aquila, E., Morocco, D., Vallone, F., Zurlo, M. C. "ACCORD" e-Platform: Development and evaluation of an innovative multicultural training for school professionals. CEUR-WS, 2020. <https://core.ac.uk/download/541661684.pdf>
12. Farrington Padilla, Deborah Ann. Exploring the Emergence of Global Citizen Identity in Youth. USF Scholarship, 2016. <https://core.ac.uk/download/216983317.pdf>
13. Gambrell, James A. Travel for Transformation: Embracing a Counter-Hegemonic Approach to Transformative Learning in Study Abroad. SFA ScholarWorks, 2018. <https://core.ac.uk/download/215493175.pdf>

14. Giulia Rossetti, Valentina Erminia Albanese. The Irish colonial landscape digital StoryMap: an inclusive didactic tool. 2023. <https://core.ac.uk/download/587462570.pdf>
15. Helm, F. The long and winding road.... Research-Publishing.net, 2018. <https://core.ac.uk/download/168406800.pdf>
16. Josephine Ocloo, Sara Garfield, Bryony Dean Franklin, Shoba Dawson. Exploring the theory, barriers and enablers for patient and public involvement across health, social care and patient safety: a systematic review of reviews. Health Research Policy and Systems, 2021. <https://doi.org/10.1186/s12961-020-00644-3>
17. Kukulska-Hulme, Agnes. Learning cultures on the move: where are we heading?tags. 2010. <https://core.ac.uk/download/16744.pdf>
18. Kuzovenkova, Kseniya, Lopukhova, Yulia, Makeeva, Elena. Internalization of teacher education as a part of a University internalization strategy. Rezekne Academy of Technologies, 2020. <https://core.ac.uk/download/386141266.pdf>
19. Lehotska, Nikola, Schottin, Marie, Tomas, Zuzana, Vojtkulakova, et al. Examining the Value of Online Intercultural Exchange (OIE)...tags. ScholarWorks@CVSU, 2021. <https://core.ac.uk/download/401625777.pdf>
20. Lu, Peih-ying. Developing an intercultural English curriculum of university level in Taiwan. 2006. <https://core.ac.uk/download/282320.pdf>
21. Mehmood, Sana'a. Multicultural literature and EFL learners' awareness of stereotypes and prejudice. Saint Louis University, 2023. <https://core.ac.uk/download/588315460.pdf>
22. Pardo de Rincón, Giselle. Culturally Responsive Teaching: High School Teachers Reflecting on Multicultural and Global Education. Digital Commons @ George Fox University, 2024. <https://digitalcommons.georgefox.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1234&context=edd>
23. Peters, Emily K. Building Intercultural Competency: Justifying and Designing a Refugee Educator Self-Training Guide. Pilot Scholars, 2017. <https://core.ac.uk/download/232743367.pdf>
24. Peskoller, Jasmin. Chapter 3 Unity in diversity. Informa UK Limited, 2022. <https://core.ac.uk/download/548537083.pdf>
25. PISA. PISA 2018 Results (Volume I). Programme for International Student Assessment, 2019. <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>
26. Powers, Samantha. Culturally Relevant Leisure Experiences as Predictors of Intercultural Sensitivity Among Study Abroad Students. University of New Hampshire Scholars' Repository, 2018. <https://core.ac.uk/download/215522247.pdf>
27. Radcliffe, S., Webb, A. Unfulfilled promises of equity: racism and interculturalism in Chilean education. Race Ethnicity and Education, 2015. <https://core.ac.uk/download/77408584.pdf>
28. Rutthaphak Huttayavilaiphan. From local flavor to global fandom...tags. Frontiers Media S.A., 2024. <https://core.ac.uk/download/630432246.pdf>

29. Stein-Smith, Kathleen. Foreign Languages and Creativity — The Quiet Connection...tags. Academy Publication, 2018. <https://core.ac.uk/download/266996290.pdf>
30. Thomas, Michelle L. The Professional Development of Teachers for International Contexts...tags. UND Scholarly Commons, 2008. <https://core.ac.uk/download/235072506.pdf>
31. Turner Kelly, Bridget. History of Antiracism Education: Lessons For Today's Practitioners. UVM ScholarWorks, 2005. <https://core.ac.uk/download/51067593.pdf>
32. Turley, Courtney A. Examining Cultural Proficiency Among Secondary Agricultural Education Youth...tags. UKnowledge, 2017. <https://core.ac.uk/download/232577613.pdf>
33. Usher, Catherine A. The Ripple Effect: How One Rural School Can Embrace Indigenous Learning...tags. Scholarship@Western, 2023. <https://core.ac.uk/download/588591695.pdf>
34. Vy, Dang Thai Bao. Empowering English Proficiency: A Program to Excellence in the Vietnam Mekong Delta.... ePublications at Regis University, 2024. <https://core.ac.uk/download/621678581.pdf>

Користените графички елементи се преземени од библиотеката на Canva – Pro лиценца.

АНЕКС 1:

ПАТОКАЗ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ ВО ИНСТИТУЦИЈА ЗА ОБУКА

Имплементирањето на меѓукултурната подготвеност во образовна или организација за обуки е процес во повеќе чекори, кој бара вклученост на целиот тим, планирање и постојана рефлексija. Во продолжение се дадени 5 клучни фази кои може да послужат како патоказ.

Фаза

1

Дијагноза и внатрешна рефлексija

Цел: Да се разбере тековната состојба и нивото на меѓукултурна компетентност во институцијата.

Акција:

- Спроведување самоевалуација на вработените (на пр. преку прашалници, тестови за меѓукултурни компетенции).
- Состаноци за тимска рефлексija – идентификување на предрасуди, тешкотии и потреби.
- Анализа на организациската структура во однос на вклучување на различноста.

Резултат: Прелиминарен извештај со заклучоци и области за развој.

Фаза

2

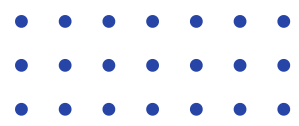
Поставување цели и акционен план

Цел: Да се дефинираат јасни цели за развој и стратегии за имплементација.

Акција:

- Формирање на тим за различност или одредување на одговорно лице/лидер за следење на процеси.
- Дефинирање на краткорочни и долгорочни цели (на пр., зголемување на компетенциите на персоналот, прилагодување на програмите).
- Подготовка на распоред на активности и распределба на одговорности.

Резултат: План за имплементација на меѓукултурна подготвеност одобрен од менаџментот.

Фаза

3

Развивање на компетенции и алатки на вработените

Цел: Подигнување на нивото на знаење, вештини и ставови кај едукаторите.

Акција:

Обуки, вебинари, работилници (внатрешни или надворешни).
Адаптација на наставни материјали според меѓукултурниот контекст.

Креирање база на ресурси (наставни планови, вежби, добри практики).

Резултат: Тим подготвен за работа во културно разновидна средина.

Фаза

4

Спроведување на едукативни и интеграциски активности

Цел: Спроведување активности со учество на учесниците на курсот/обуката.

Акција:

- Дизајнирање и реализирање на часови со елементи на меѓукултурно образование.
- Организирање на интеграциски настани, меѓукултурни средби и ученички проекти.
- Создавање простор за дијалог и споделување на културни идентитети.

Резултат: Учесниците се чувствуваат видени, вклучени и поддржани.

Фаза

5

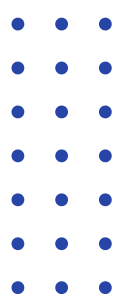
Евалуација и континуирано унапредување

Цел: Анализа на ефектите од активностите и спроведување подобрувања.

Акција:

- Собирање повратни информации од учесници и вработени.
- Ревизија и ажурирање на планот за имплементација.
- Дополнителни обуки, менторство и тимска рефлексција.

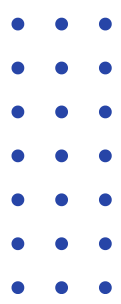
Резултат: Меѓукултурната подготвеност станува траен елемент од идентитетот на институцијата.

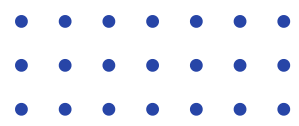

ЗАПОМНЕТЕ:

Имплементацијата на меѓукултурната подготвеност е процес, а не еднократна активност.

Вреди да се третира како инвестиција во квалитетот на образованието, меѓучовечките односи и иднината на институцијата.

АНЕКС 2:

ФОРМУЛАР ЗА ПРОЦЕНКА НА МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ

Цел: Самооценка на нивото на меѓукултурна подготвеност во едукативната институција.

Инструкција: Оценете ја секоја од следните области на скала од 1 (не се реализира) до 5 (целосно се реализира).

Област на проценка	Опис	Оценка (1-5)
Институционална политика	Постојат одредби и стратегија за поддршка на културната разновидност.	□ □ □ □ □
Компетенции на кадарот	Едукаторите поседуваат меѓукултурни знаења и вештини.	□ □ □ □ □
Едукативни активности	Програмите и активностите ја земаат предвид културната разновидност.	□ □ □ □ □
Комуникација и пристапност	Информациите се достапни на повеќе јазици/формати.	□ □ □ □ □
Соработка со заедницата/околината	Институцијата соработува со организации кои ја поддржуваат интеграцијата.	□ □ □ □ □
Учество на мигранти	Учесниците со мигрантско искуство се активно вклучени.	□ □ □ □ □
Евалуација на активностите	Редовно ги евалуираме и унапредуваме нашите активности.	□ □ □ □ □

Коментари / области за унапредување:

.....

АНЕКС 3:

РАБОТЕН ЛИСТ – МЕЃУКУЛТУРНА ПОДГОТВЕНОСТ, ПЛАН ЗА

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Цел: Да се испланираат активности во рамки на една од фазите од патоказот.

1. Изберете фаза (од 1 до 5):

2. Цел на фазата:

3. Кои активности сакате да ги преземете во оваа фаза?

-
-

4. Кој ќе биде одговорен?

.....

5. На кој датум?

.....

6. Кои индикатори ќе покажат дека фазата е постигната?

-
-
-

7. Кои ресурси ќе бидат потребни?

- Луѓе:.....
- Материјали:.....
- Финансии:.....

8. Ризици/тешкотии и како да се справите со нив:

.....

.....

9. Завршна рефлексија (по завршување на фазата):

.....